

67-72-94/2
10.10.17р.

В І Д Г У К

офіційного опонента про дисертацію Коритко Лілії Ярославівни «Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правовий вимір (на матеріалах Східної Галичини 1867-1918 рр.)», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

Актуальність обраної теми. В Україні увагу дослідників дедалі більше привертає історичний досвід творення вітчизняного природоохоронного законодавства. Адже на попередніх етапах історичного розвитку завжди можна віднайти подібні сучасним проблеми, які вже дістали певне вирішення. Тому аналіз історичного досвіду регулювання земельних, лісових, водних, надрових та інших відносин дає змогу нагромадити початкову емпіричну базу даних, спираючись на яку сучасні вчені-правознавці можуть створити оптимальну модель законодавчого регулювання подібних відносин з урахуванням помилок і досягнень, які мали місце у минулому.

З урахуванням наведеного, розгляд питань, пов'язаних з вивченням окремих правових природоохоронних інститутів, становить безсумнівний теоретичний і практичний інтерес, що й визначає актуальність теми дослідження.

Як свідчать матеріали дисертації (с. 7), робота виконана відповідно до теми науково-дослідних робіт «Філософсько-правові та теоретико-історичні проблеми державотворення та правотворення в Україні» на 2009–2012 рр. (державний реєстраційний номер 0109U007855) і теми «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» на 2013–2016 рр.

(державний реєстраційний номер 0113U002433), перезатвердженої на 2016–2019 рр. (державний реєстраційний № 0116U004758) Львівського державного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Обґрунтованість і достовірність положень, висновків і рекомендацій у значній мірі обумовлені чітким і виваженим формулюванням предмету, а також мети дисертаційного дослідження. Логічно витікає з визначеної мети перелік основних завдань. Робота виконана на ґрунті послідовно викладеного матеріалу, висновки і міркування дослідниці обґрунтовані, науково виважені.

Авторка декларує використання, для розв'язання наукової проблеми рецензованої роботи, традиційного методологічного інструментарію юридичної науки, що включає широкий перелік філософських, загальнонаукових і спеціально-наукових методів та ґрунтується на принципах об'єктивності, всебічності, комплексності й історизму. Дисертантка демонструє володіння сучасними методами розв'язання завдань юридичної науки.

Також достовірність одержаних результатів ґрунтується загалом на міцній науково-теоретичній базі, якою стали численні праці філософів, екологів, адміністративістів, кримінологів, теоретиків права та фахівців у галузі історії права (понад 750 наукових праць). Теоретичну базу дослідження склали, насамперед, фундаментальні дослідження філософсько-теоретичного характеру, дисертанткою виявлена та систематизована наукова література, а також джерельна база, огляду якій присвячений окремий розділ роботи.

Щодо джерел дисертації, то в їх якості виступили нормативно-правові акти, поміщені у Вісниках законів державних які видавався польською мовою для коронного краю Галичини, Лодомерії та Королівства Краківського). Ці збірники зберігаються у фондах державного архіву Івано-Франківської області, відділу рідкісної книги Львівської національної

наукової бібліотеки України імені Василя Стефаника. Не менш важливим джерелом стали документи, що зберігаються в Центральному Державному історичному архіві України у Львові (ЦДАЛ), Державному архіві Івано-Франківської області (ДАІФО), Державному архіві Львівської області (ДАЛО).

Перелік підтверджень обґрунтованості й достовірності основних положень і результатів дослідження можна було продовжити, але в цьому немає потреби, оскільки викладеного, на наш погляд, достатньо, щоб переконатися в достовірності запропонованих висновків та пропозицій.

Наукова новизна положень і висновків дисертаційного дослідження сумнівів і застережень не викликає. Положення новизни роботи кореспондуються як з визначеними завданнями дослідження, так і з його висновками.

Обсяг опрацьованої літератури дозволив авторці узагальнити питання наукової розробки проблематики становлення та розвитку природоохоронних інститутів в Австрії і, відповідно, у Східній Галичині в складі Австро-Угорської імперії, у другій половині XIX – на початку XX століття.

Особисто для мене, найбільш вагомим доробком дисертантки є введення у науковий обіг потужної групи джерел – використано матеріали із 116 справ, більше 500 автентичних документів із 30 фондів Центрального державного історичного архіву України у м. Львові і державних архівів Івано-Франківської та Львівської областей, які було опрацьовано та систематизовано.

З урахуванням територіальних меж дослідження, окреслених дисертанткою, а саме Східної Галичини в складі Австро-Угорської імперії, здійснена історико-правова реконструкція та наукова оцінка процесів становлення природоохоронного законодавства Австрійської (Австро-

Угорської) імперії та безпосередня практика його застосування в Королівстві Галичини та Лодомерії (с. 7).

Розглянувши особливості правового становища українських земель Східної Галичини у складі Австро-Угорської імперії та компетенцію крайового сейму та уряду щодо правового режиму природних об'єктів у Східній Галичині, дисертантка слушно обґрунтовує їх безпосереднє або дотичне відношення до регулювання екологічних питань, точніше використання природних ресурсів, охорони довкілля, забезпечення санітарно-епідеміологічного благополуччя (с. 240–241).

Авторка вказує, що в Східній Галичині було закладено підвалини для розвитку галузей промисловості, пов'язаних з використанням у народному господарстві окремих видів природних ресурсів (лісових, водних ресурсів, корисних копалин) та ефективного управління ними на території коронного краю (с. 241–242).

Найбільший науковий інтерес викликають розділ 2 («Засади правового регулювання питань охорони природи та використання природних ресурсів на території Австро-Угорської імперії у 1867–1918 рр») і розділ 3 («Регулювання нормами австрійського права др. пол. XIX – поч. XX ст. функціонування та відтворення (відновлення) природних об'єктів»), які відображають аналіз правових норм, що регулювали природоохоронні відносини в досліджуваній період.

Заслуговує на увагу також позиція Коритко Л. Я., що австрійським правом в XIX столітті закладений порядок раціонального, тобто нешкідливого, ефективного використання природних ресурсів (с. 222).

Позитивним моментом відзначимо порівняння з сучасним законодавством України (сторінки 145, 148, 152, 180, 185, 196, 198–199, 201, 204–205, 209–211, 221, 226 тощо), а також зі станом природоохоронної діяльності в Російській імперії (сторінка 194).

Значна увага приділена участі Австрійської (Австро-Угорської з 1867 року) імперії у міжнародних угодах природоохоронного характеру. Дисертантка вважає, що набуло розвитку міжнародне природоохоронне співробітництво у 80-тих роках XIX ст. (с. 305–328 дисертації).

Проте ми були б не об'єктивними, якби не звернули увагу на висновки й твердження, **що викликають сумніви й можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації**, а саме:

1) Певну незгоду викликає формулювання узагальненого підсумкового результату дисертаційного дослідження. Здобувачка пише, що її дослідження є *«першою у вітчизняній історико-правовій науці комплексною працею, присвяченою процесам становлення та розвитку природоохоронних інститутів в Австрії і, відповідно, у Східній Галичині в складі Австро-Угорської імперії, у другій половині XIX – на початку XX століття. На основі аналізу архівних матеріалів, тогочасних нормативно-правових актів здійснено системний аналіз теорії та практики охорони і використання природних об'єктів і їх ресурсів, захисту життя та здоров'я людини від антропогенних та природних впливів.»* (с. 10). Як відомо, відповідно до вимог МОН, дисертація на здобуття наукового ступеня доктора наук повинна містити наукові положення та науково обґрунтовані результати у певній галузі науки, що розв'язують **важливу наукову або науково-прикладну проблему...** . І рецензована дисертація дійсно розв'язує таку проблему, втім лаконічного формулювання ця проблема не отримала, тому хотілось би почути, під час захисту, проблемний акцент.

Ця неакцентованість на результаті стосується й формулювання другого пункту наукової новизни, а саме: *«системно розглянуто питання охорони ... , досліджено природоохоронну діяльність ...»*. За результат видається власне процес дослідження.

2) У підрозділі «3.5. Правовий режим використання та охорони тваринного світу», дисертантка проводить порівняння правового режиму тваринного світу, що існував в Галичині, у досліджуваний період, та існує сьогодні в Україні. Про це йдеться і в підрозділі «1.3. Методологічні основи вивчення природоохоронних відносин Австро-Угорської імперії», де на с. 65

зокрема зазначається, що *«Порівняльно-правовий метод дав змогу виявити подібні та відмінні риси в регулюванні екологічних відносин у Східній Галичині в складі Австрійської (Австро-Угорської) імперії та в сучасній Україні»*. На наш погляд таке порівняння не є коректним з огляду на принцип історизму, а також на основну вимогу використання компаративного методу – порівнювати однопорядкові об'єкти .

3) Також викликає заперечення висновок авторки про те, що під правову охорону фауністичного законодавства, зокрема мисливського, підпадали свійські тварини (с. 202, 345).

На нашу думку, для твердження, що *«Під правову охорону мисливського законодавства в австрійський період (на відміну від сучасного) підпадали також свійські тварини»*, недостатньо одного посилання на § 43 Мисливського закону від 5 березня 1897 р., відповідно до якого: *«відстрілювати собак і котів дозволялось у випадку, коли вони перебували далі ніж 300 метрів від найближчого будинку»*.

4) Доволі спірною є позиція дисертантки, викладена на с. 150, про те, що тогочасна влада всіляко сприяла та допомагала власникам у збереженні та відновленні земель. Це твердження ґрунтується на тому, що *«15 березня 1876 року видано закон, за яким держава надавала позики в розмірі до 200 000 золотих (§ 1) сільському населенню Галичини, яке потерпіло через неврожай, та в розмірі до 500 000 золотих (§ 2) для закупівлі зерна для посіву та робочої худоби»*. Скоріше ці заходи держави слід вважати спрямованими на підтримку власне господарства та самих сільхозвиробників, аніж на відновлення землі. Це є початком запровадження дотаційності сільського господарства.

5) На с. 87 авторка відстоює позицію про те, що аналіз норм природоохоронного законодавства Австро-Угорщини засвідчує неоднозначне розуміння права власності і форм власності з огляду на той чи

інший природний об'єкт. Дане твердження потребує додаткового обґрунтування.

б) Не дуже вдалим є наповнення пункту 3 Висновків дисертаційного дослідження. Точніше це не є висновки до підрозділу «1.3. Методологічні основи вивчення природоохоронних відносин Австро-Угорської імперії», а описова частина підрозділу. Про це свідчить відсутність висновків пункту 3 загальних висновків у висновках щодо підрозділу I.

Викладені зауваження та дискусійні положення в цілому не впливають на загальну позитивну оцінку роботи, яка написана на ґрунтовній джерельній базі (нормативно-правові акти: державні та крайові закони, міністерські розпорядження, архівні матеріали), публікаціях тогочасного періоду. У науковий обіг введено десятки невідомих раніше українським дослідникам документів і матеріалів.

Зміст дисертації дозволяє зробити висновок про те, що поставлені авторкою завдання значною мірою вирішені. Висновки та положення сформульовані на базі особистих досліджень дисертантки, в своїй сукупності розв'язують важливу наукову проблему, що має значення для науки історії держави і права.

Дисертація в цілому має завершений характер, викладені в ній положення, висновки та пропозиції можуть бути використані як теоретична основа для подальшої розробки проблем розвитку права на українських землях.

Теоретичні положення та висновки дисертації і опублікованих праць Л. Я. Коритко будуть корисними при підготовці підручників та навчальних посібників з історії держави і права України та історії держави і права зарубіжних країн. На сьогодні в НУ «Одеська юридична академія» впроваджені і використовуються в навчальному процесі навчальні і навчально-методичні посібники «Теорія держави і права», «Порівняльне правознавство», «Історія судочинства в Україні», «Логіка», «Правова

статистика», в ІНПП НУ «Львівська політехніка» – навчально-методичний посібник «Історія держави і права України», в яких відображені окремі наукові результати даного дослідження.

Основні положення дисертації, що виносяться на захист, у достатньому обсязі викладені в авторефераті дисертації, зміст якого відповідає встановленим вимогам та адекватно відбиває зміст дослідження.

Авторкою опубліковано монографію, двадцять п'ять статей у наукових фахових виданнях України та наукових виданнях іноземних держав, тези виступів на двадцяти трьох наукових конференціях, інших заходах. А також – навчальні і навчально-методичні посібники, у яких додатково відображені окремі результати дослідження.

Оформлення дисертації здійснене відповідно до встановлених МОН України вимог і не викликає зауважень.

Маємо відзначити, що результати наукового дослідження, вміщені в кандидатській дисертації Л. Я. Коритко, захищеної у 2010 р. на тему: «Організаційно-правові засади діяльності суб'єктів господарювання Східної Галичини та Буковини в складі Австро-Угорщини», за спеціальністю 12.00.01. – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, не повторюються в дисертації на здобуття докторського ступеня.

Висновок. Отже, рецензована дисертація – «Становлення і розвиток природоохоронних інститутів в Австро-Угорській імперії: історико-правовий вимір (на матеріалах Східної Галичини 1867–1918 рр.)», подана на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень, є завершеним самостійним монографічним дослідженням, виконаним на належному теоретичному рівні, яке містить нові науково обґрунтовані

результати в галузі теоретико-правової науки, що в сукупності вирішують важливу наукову проблему історико-правової реконструкції та наукової оцінки процесів становлення природоохоронного законодавства Австрійської (з 1867 року – Австро-Угорської) імперії та безпосередньої практики його застосування в Королівстві Галичини та Лодомерії. Дисертація відповідає вимогам пп. 9 та 10 Порядку присудження наукових ступенів (Постанова Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р., № 567 з наступними змінами та доповненнями), а її авторка – **Коритко Лілія Ярославівна** заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень.

**Професор кафедри загальноправових
дисциплін Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

В. Є. Кириченко

05 жовтня 2017 р.

Проф. Кириченка В. Є. засвідчую.

Декан факультету № 6 ХНУВС

/О. В. Синегубов/